

De plek van bewegen en sport in het mbo

1-meting van benchmark / monitoronderzoek

drs. Paul Duijvestijn
drs. Manja Abraham

De plek van bewegen en sport in het mbo

1-meting van benchmark / monitoronderzoek

Amsterdam, 4 december 2008

drs. Paul Duijvestijn
drs. Manja Abraham

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding en doel	3
1.2	Reikwijdte van het monitoronderzoek	3
1.3	Methodische opzet	4
1.4	Respons en bereik	5
1.5	Opbouw van het rapport (leeswijzer)	6
2	Visie en beleid	7
2.1	Hoe kijken de CvB's tegen bewegen en sport aan?	7
2.2	Hoe kijken directies en opleidingsteams aan tegen bewegen en sport?	8
2.3	Waarom investeren in bewegen en sport?	9
3	Verplicht versus facultatief beweeg- en sportaanbod	11
3.1	De plek van bewegen en sport in de beroepsopleidende leerweg (BOL)	11
3.2	De plek van bewegen en sport in de beroepsbegeleidende leerweg (BBL)	12
4	Bewegen en sport als verplicht onderdeel van het curriculum	14
4.1	Hoe wordt invulling gegeven aan het 'vak' bewegen en sport?	14
4.2	Wordt bewegen en sport beschouwd als volwaardig 'vak'?	14
4.3	Omvang en intensiteit van het verplichte beweeg- en sportaanbod	15
5	Facultatief beweeg- en sportaanbod	18
5.1	Het facultatieve aanbod in beeld	18
5.2	Deelname aan facultatief beweeg- en sportaanbod	18
6	Randvoorwaarden	20
6.1	Personeel, accommodaties en samenwerking	20
6.2	Leerbedrijven in de sport	21
7	Conclusies en aanbevelingen	23
7.1	Conclusies	23
7.2	Aanbevelingen	25
Bijlage 1	Webenquête (platte versie)	28
Bijlage 2	Verkorte versie vragenlijst ten behoeve van non-respons onderzoek	32

Separaat bijlagenboek: jaarlijkse urenomschrijving van het verplichte beweeg- en sportaanbod per mbo-instelling

1 Inleiding

Wat is de plek van en aandacht voor bewegen en sport in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo)? Dat is de centrale vraag van de benchmark c.q. het monitoronderzoek, dat DSP-groep in opdracht van de MBO Raad uitvoert. Dit rapport doet verslag van de uitkomsten van de 1-meting, die najaar 2008 plaatsvond. Deze 1-meting vormt het vervolg op de 0-meting, die najaar 2006 is uitgevoerd. In dit eerste inleidende hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op de aanleiding en het doel van de benchmark, de reikwijdte, de onderzoeksvragen, respons en bereik en de methodische opzet van het onderzoek. Het hoofdstuk sluiten we af met een paragraaf over de opbouw van het rapport (leeswijzer).

1.1 Aanleiding en doel

In het voortgezet onderwijs maakt bewegen en sport via het vak lichamelijke opvoeding vast onderdeel uit van het lesprogramma. In het mbo is dat niet het geval. Hier is bewegen en sport, sinds de invoering van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) in 1996, niet langer opgenomen in de kwalificatiestructuur. Dat betekent dat mbo-instellingen zelf kunnen bepalen of, en zo ja, hoeveel aandacht zij eraan besteden en op welke manier. Dit binnen de vrije ruimte en/of de beroeps- en burgerschapscompetenties.

Het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad stimuleert mbo-instellingen meer aandacht te besteden aan bewegen en sport. Niet alleen omdat juist in het mbo veel leerlingen onvoldoende actief zijn, maar ook omdat een gezonde geest in een gezond lichaam voor iedere toekomstige werknemer van belang is. Ook van de benchmark bewegen en sport in het mbo gaat een stimulerend effect uit. De mbo-instellingen krijgen als het ware een spiegel voorgehouden door hun te laten zien waar zij staan ten opzichte van andere instellingen aangaande bewegen en sport. Deze vergelijking zet de sterke en zwakke kanten van de eigen organisatie in perspectief en brengt verbetermogelijkheden in beeld. Het maakt duidelijk op welke aspecten het beweeg- en sportbeleid van een instelling tekortschiet of mogelijk kan worden versterkt.

Daarnaast is de benchmark voor genoemd Platform een middel om het bewegen en sporten binnen de mbo-instellingen te volgen in de tijd en trends en ontwikkelingen te signaleren. Tevens geeft het inzicht in het effect van beleidsmaatregelen. De benchmark heeft, kortom, een tweeledig doel:

- 1 Stimuleringsfunctie: zoveel mogelijk mbo-instellingen (opleidingsclusters, locaties enz.) bewust maken van het belang van bewegen en sport in het mbo en hen uitdagen maatregelen te treffen.
- 2 Signaleringsfunctie: (trendmatig) inzicht krijgen in de plek van bewegen en sport in het mbo.

1.2 Reikwijdte van het monitoronderzoek

Reikwijdte

Het mbo-veld is enorm gedifferentieerd: er zijn diverse doelgroepen, meerdere leerwegen en niveaus, en tal van opleidingsrichtingen en -vormen. In aansluiting op de hiervoor vermelde doelen, en om te voorkomen dat appels met peren worden vergeleken, zijn de volgende keuzes gemaakt:

- Het onderzoek beperkt zich tot het middelbaar beroepsonderwijs. Dat betekent dat we het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en de volwasseneneducatie buiten beschouwing laten.
- Het monitoronderzoek beperkt zich goeddeels tot studenten van de beroepsopleidende leerweg (BOL). Studenten van de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) laten we dus grotendeels¹ buiten beschouwing. Bij die laatste groep zijn er immers beduidend minder mogelijkheden om bewegen en sport in het lesprogramma op te nemen, om de eenvoudige reden dat leerlingen (veel) minder vaak op school zijn.
- Het monitoronderzoek beperkt zich tot de plek van bewegen en sport binnen *niet-sportopleidingen*. Dat betekent dat we specifieke opleidingen sport en bewegen opleidingen (S&B, CIOS) buiten beschouwing laten. Daar immers is er vanzelfsprekend veel aandacht voor bewegen en sport, terwijl het er juist om gaat te bepalen wat in den brede binnen mbo-instellingen de plek is van bewegen en sport.
- De 1-meting van het monitoronderzoek heeft betrekking op het lopende studiejaar 2008-2009. Het betreft dus een peiling van de huidige stand van zaken.

1.3 Methodische opzet

De benchmark c.q. het monitoronderzoek bestaat uit twee onderdelen:

- 1 Webenquôte
- 2 Telefonisch non-respons onderzoek

Ad 1. Webenquôte

Alle 67 mbo-instellingen in Nederland zijn benaderd om deel te nemen aan een webenquôte aangaande de plek van bewegen en sport binnen hun instelling. Achtereenvolgens zijn hiertoe de volgende stappen gezet:

- 1 Allereerst is een voorlopige lijst opgesteld met – per instelling – potentiële respondenten voor de 1-meting. Dit op basis van het respondentenbestand van de 0-meting in 2006 en een lijst met contactpersonen sport van de MBO Raad.
- 2 Deze mensen zijn juni 2008 per email verzocht om in gezamenlijk overleg te controleren of de juiste respondenten voor de eigen instelling in beeld zijn en eventuele wijzigingen en nieuwe respondenten door te geven. Per mbo-instelling kan het gaan om één persoon die het volledige overzicht heeft, maar vaak ook om meerdere personen die zicht hebben op het sportief aanbod binnen een deel van de instelling, bijvoorbeeld een opleidingscluster of locatie. Uiteindelijk doel van deze stap is uiteraard om per instelling een of meer respondenten te achterhalen, die met elkaar een zo compleet mogelijk en dekkend beeld kunnen geven van de plek van bewegen en sport binnen hun instelling.
- 3 Gelijktijdig heeft de MBO Raad het CvB van alle mbo-instellingen per email op de hoogte gesteld van het onderzoek, met het verzoek er aan mee te werken.
- 4 Maandag 22 september is het volledige en geactualiseerde respondentenbestand aangeschreven: de respondenten ontvingen een email met een link naar de webenquôte (zie bijlage 1). De respondenten hadden vervolgens twee weken de tijd om de enquôte in te vullen. Na die twee weken ontvingen de niet-invullers een herinnering, waarin werd aangegeven dat hun reactietermijn met een week was verlengd. De totale reactietermijn bedroeg dus drie weken.

Noot 1 In de vragenlijst is één vraag over BBL opgenomen, te weten: "Is er een verplicht en/of facultatief beweeg- en sportaanbod voor BBL-studenten?"

- 5 Ook tijdens de uitvoering van het onderzoek is het respondentenbestand geactualiseerd: respondenten vielen af (omdat zij aangeven toch niet de juiste persoon te zijn of inmiddels vertrokken waren) en nieuwe respondenten werden aangemeld. Het opgeschoonde respondentenbestand bestaat uit 196 respondenten², verdeeld over alle 67 mbo-instellingen. Merendeels betreffen het clustercoördinatoren, unitmanagers en sportcoördinatoren of -docenten. Gemiddeld komt dat neer op circa drie aangeschreven respondenten per mbo-instelling.

Ad 2. Telefonisch non-respons onderzoek

Om de respons te verhogen zijn alle mbo-instellingen, die in het geheel niet waren vertegenwoordigd in het webonderzoek, benaderd voor een telefonisch interview. In deze interviews is een verkorte versie van de vragenlijst afgenomen: zie bijlage 2. Tevens zijn deze interviews benut om eventuele verschillen tussen de respons- en non-responsgroep in beeld te krijgen. Die verschillen blijken niet fundamenteel: de benaderde personen uit de non-respons gaven zonder uitzondering aan dat tijdgebrek de reden was dat zij de webenquête niet hadden ingevuld: zij waren er simpelweg niet aan toegekomen. Zij waren vervolgens allen bereid om alsnog mee te werken aan een telefonisch interview.

1.4 Respons en bereik

Van de 196 aangeschreven personen hebben 62 respondenten in totaal 65 web-enquêtes³ ingevuld, verdeeld over 35 van de 67 mbo-instellingen. Van de overige 32 mbo-instellingen is een contactpersoon benaderd voor het non-respons onderzoek. Hiervan zijn 22 mbo-instellingen uiteindelijk bereikt. Bij deze groep is telefonisch een verkorte versie van de vragenlijst afgenomen. Daarmee komt het totaal aantal bereikte respondenten op 84, verdeeld over 57 mbo-instellingen⁴. Afgezet tegen het totaal aantal aangeschreven respondenten bedraagt het responspercentage 43 procent. Het percentage mbo-instellingen dat in het onderzoek heeft geparticipeerd is 85 procent.

Op zichzelf zeggen deze percentages echter weinig over het bereik: waar de ene respondent uitspraken doet over de beweeg- en sportsituatie binnen de gehele mbo-instelling, doet een ander dat over slechts een (klein) onderdeel, bijvoorbeeld een opleidingscluster. Bovendien bleken sommige respondenten de vragenlijst niet te hebben ingevuld, omdat in onderling overleg was besloten dat een collega één vragenlijst voor meerdere opleidingen of opleidingsclusters tegelijk zou invullen. Dat haalt het responspercentage naar beneden.

De interne communicatie over bewegen en sport blijkt overigens ook nu weer een punt van aandacht: in veel instellingen is niet precies duidelijk wie wat doet en weet, en vindt er ook onvoldoende afstemming plaats.⁵

- Noot 2 Let wel: niet alle 196 personen uit het respondentenbestand hebben ook daadwerkelijk geparticipeerd in het onderzoek. Het gaat hier om alle mensen die zijn aangeschreven, de email hebben ontvangen (mail niet geweigerd of geretourneerd) en *niet* hebben laten weten uit het respondentenbestand verwijderd te moeten worden. Zie paragraaf 1.4 voor het responspercentage.
- Noot 3 Respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere enquêtes in te vullen, indien zij uitspraken konden en wilden doen over opleidingen of opleidingsclusters, die sterk van elkaar verschillen wat betreft het beweeg- en sportaanbod. Twee respondenten hebben gebruik gemaakt van deze mogelijkheid: één respondent heeft twee vragenlijsten ingevuld en één respondent drie.
- Noot 4 Hieronder 39 ROC's (van de 42 in totaal), 8 AOC's (van de 11) en 10 vakscholen (van de 14). De volgende mbo-instellingen hebben in het geheel niet geparticipeerd in het onderzoek: Albeda College, Hoornbeek College, ROC ASA, AOC Friesland, AOC Groenhorst College, Lentiz Onderwijsgroep, Grafisch Lyceum Utrecht, Hout- en Meubelerscollege, Koninklijke Effatha Guyot / Vitaal Groep, SVO Opleidingen.
- Noot 5 Om die reden en om misverstanden te voorkomen valt het te overwegen om de vragenlijst in het vervolg te verspreiden naar één centrale contactpersoon per mbo-instelling.

Op welk deel van de instellingen en leerlingen is er zicht?

Om te bepalen over welk deel van de instelling de respondenten uitspraken doen is hen gevraagd bij benadering aan te geven 1) hoeveel BOL-studenten de mbo-instelling in totaal telt en 2) hoeveel BOL-studenten de opleidingen tellen, waarover zij in de vragenlijst uitspraken doen. Hieruit blijkt dat gemiddeld per mbo-instelling uitspraken zijn gedaan over circa driekwart van alle BOL-leerlingen van niet-sportopleidingen.⁶

Dit in combinatie met een deelname van 57 van de 67 van alle mbo-instellingen (85 procent) maakt dat het onderzoek zicht geeft op bijna tweederde van alle BOL-leerlingen in Nederland.⁷ Aangezien geen sprake is van een selectieve non-respons (zie paragraaf 1.3) kan ervan worden uitgegaan dat dit een valide steekproef is, op basis waarvan betrouwbare uitspraken kunnen worden gedaan over de plek van bewegen en sport in het mbo.

1.5 Opbouw van het rapport (leeswijzer)

Na dit inleidende hoofdstuk volgen vijf hoofdstukken (2 tot en met 6), waarin we de feitelijke onderzoeksresultaten presenteren. Hoofdstuk 2 behandelt de visie en het beleid van mbo-instellingen op het gebied van bewegen en sport: hoe kijken CvB's, directies en opleidingsteams er tegenaan? Vervolgens maakt hoofdstuk 3 op hoofdlijnen duidelijk wat de plek van bewegen en sport is binnen zowel BOL- als BBL-opleidingen. Duidelijk wordt hier dat onderscheid moet worden gemaakt tussen verplicht en facultatief beweeg- en sportaanbod. Meer verdieping volgt in hoofdstuk 4 en 5, waarin we ingaan op de invulling van het programma en de intensiteit ervan. Daarbij behandelt hoofdstuk 4 het verplichte beweeg- en sportaanbod; activiteiten dus die onderdeel vormen van het curriculum. Het facultatieve aanbod komt aan bod in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 bespreekt de belangrijkste randvoorwaarden voor bewegen en sport: in hoeverre beschikken de mbo-instellingen over voldoende en goede sportdocenten, -instructeurs en -accommodaties, en hoe is het gesteld met de samenwerking met buitenschoolse partners, zoals sportverenigingen en fitnesscentra?

Hoofdstuk 7 biedt tenslotte plaats voor conclusies en aanbevelingen. Omdat ook de belangrijkste resultaten hier nog eens worden samengevat, kan de snelle lezer volstaan met dit hoofdstuk.

Door de rapportage heen maken we, waar mogelijk en relevant, tevens een vergelijking met de situatie in 2006. Daarbij moet echter worden bedacht dat de 0-meting destijds tevens als test fungeerde en de onderzoeksopzet voor de 1-meting is aangepast.⁸ Vergelijken is daarom nu nog niet altijd goed mogelijk.

Daarnaast komen eventuele relevante verschillen tussen ROC's, AOC's en vakscholen aan bod.

Noot 6 Deze gegevens dienen met enige voorzichtigheid te worden beschouwd, aangezien het erop lijkt dat genoemde twee vragen naar aantallen studenten niet altijd goed zijn geïnterpreteerd, mogelijk doordat men hier geen zicht op heeft. In sommige gevallen roept het percentage studenten, waarover uitspraken worden gedaan, vraagtekens op.

Noot 7 De 0-meting gaf zicht op circa de helft van alle niet-sportopleidingen in Nederland.

Noot 8 De webenquête is vooral sterk vereenvoudigd. Waar in de 0-meting nog onderscheid werd gemaakt tussen specifieke sport(gerelateerde) opleidingen en niet-sportopleidingen en tussen BOL en BBL, is er in de 1-meting voor gekozen het onderzoek te beperken tot alle BOL-opleidingen, met uitzondering van S&B en CIOS. Verder wordt in de 1-meting rekening gehouden met het relatieve aantal studenten, waarover een respondent uitspraken doet; een ingevulde vragenlijst die is ingevuld voor een opleiding met 100 studenten telt dus navenant minder zwaar mee dan een vragenlijst die is ingevuld voor een opleidingscluster binnen dezelfde instelling met 10.000 studenten.

2 Visie en beleid

"Het CvB heeft destijds de intentieverklaring getekend. Op dit moment wordt geprobeerd het beleid te schrijven. Maar in deze tijd van bezuinigingen is dat lastig, hoor ik wel."

Aandacht voor bewegen en sport op mbo-instellingen vraagt om draagvlak, enthousiasme en betrokkenheid op verschillende niveaus. In de eerste plaats moet het College van Bestuur (CvB) het zien zitten en bij voorkeur verankeren in het strategisch beleid. Daarnaast is het belangrijk dat directies en opleidingsteams erachter staan. We zullen namelijk zien dat beslissingen over het al dan niet aanbieden van bewegen en sport binnen veel mbo-instellingen aan hen wordt overgelaten. Want veelal zijn directies en/of opleidingsteams resultaat- en budgetverantwoordelijk.

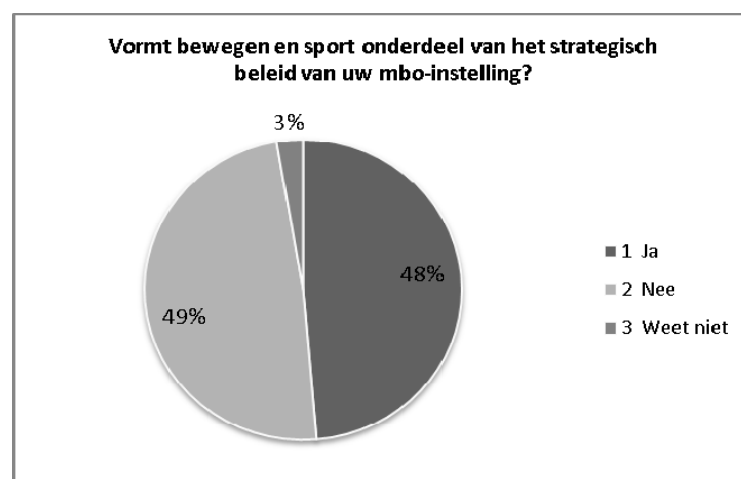
In dit hoofdstuk wordt duidelijk hoe genoemde drie niveaus aankijken tegen bewegen en sport. Zetten zij er nadrukkelijk op in of staat het onderwerp niet of nauwelijks op de agenda? En welke redenen hebben zij hiervoor?

2.1 Hoe kijken de CvB's tegen bewegen en sport aan?

"De ontwikkeling van bewegen en sport is in grote mate afhankelijk van de initiëring van het CvB. Daar staat of valt het uiteindelijk mee. Met de recente mutaties in het CvB zal een en ander hopelijk ten goede veranderen."

Verankering in strategisch beleid

Structurele aandacht voor bewegen en sport vraagt om verankering ervan in het strategisch beleid. Op die manier wordt voorkomen dat het beweeg- en sportbeleid (te) afhankelijk wordt van personele wisselingen, vooral binnen het College van Bestuur. Verankering kan bijvoorbeeld plaatsvinden door uitgangspunten te formuleren in een beleidsbrief en/of het beleid op te nemen in het Onderwijs Examen Reglement (OER).

Figuur 1

Figuur 1 maakt duidelijk dat bijna de helft van alle respondenten zegt dat bewegen en sport onderdeel vormt van het strategisch beleid van hun mbo-instelling. Bedacht moet echter worden dat het hierbij niet noodzakelijk gaat om aandacht voor

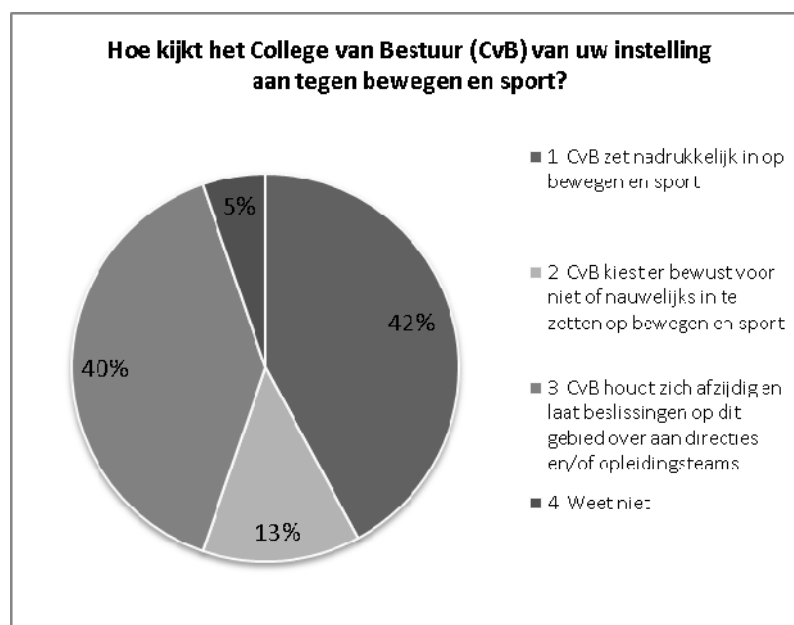

bewegen en sport in den brede. Als wordt geïnvesteerd in een opleiding Sport en bewegen of in topsportbeleid kan dat ook worden opgevat als strategisch beleid. Nadere analyse maakt duidelijk dat bewegen en sport vooral is opgenomen in het strategisch beleid van ROC's (57%) en in mindere mate van AOC's (40%). Geen van de vakscholen heeft bewegen en sport verankerd in het strategisch beleid.

Draagvlak bij CvB's

Het formuleren van strategisch beleid is vanzelfsprekend vooral een taak van het College van Bestuur. Iets minder dan de helft van de respondenten, 42 procent, heeft de indruk dat hun CvB nadrukkelijk inzet op bewegen en sport. Ook dit geldt weer vooral voor ROC's (50%), in mindere mate voor AOC's (33%) en niet voor vakscholen (0%).

Een klein deel van de CvB's, 13 procent, kiest er bewust voor om niet of nauwelijks in te zetten op bewegen en sport: "Ons CvB vindt sport iets wat de deelnemers in hun eigen tijd kunnen invullen." Voorts blijkt dat het binnen veel mbo-instellingen, vier op de tien, aan directies en opleidingsteams is om te bepalen wat er op beweeg- en sportgebied gebeurt. Zie figuur 2.

Figuur 2

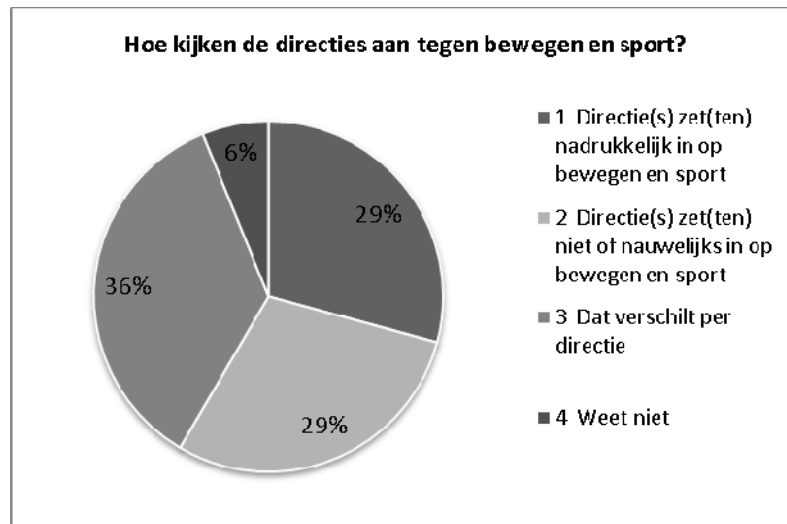
Veranderingen ten opzichte van 2006

Ten opzichte van 2006 zijn er geen grote verschuivingen in de opstelling van de CvB's te constateren. Het lijkt erop dat beslissingen over bewegen en sport anno 2008 iets vaker worden overgelaten aan directies en opleidingsteams.

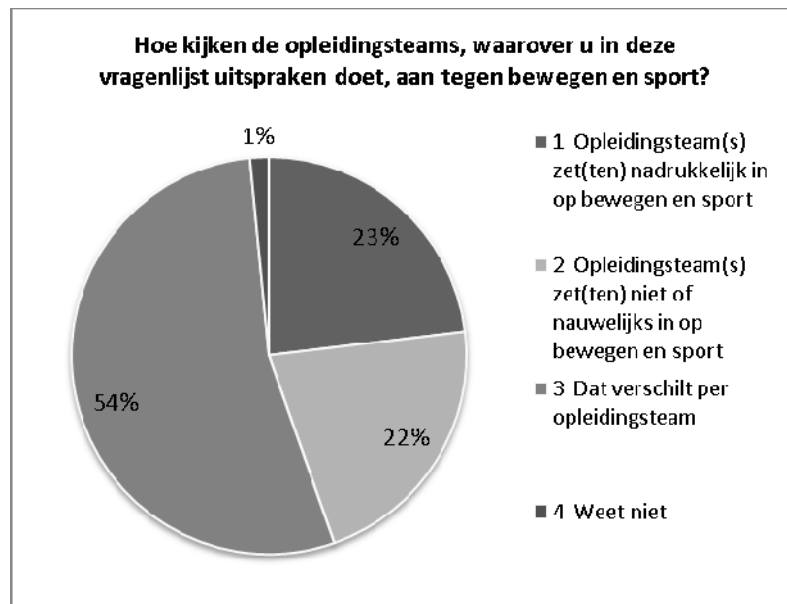
2.2 Hoe kijken directies en opleidingsteams aan tegen bewegen en sport?

"Ons docententeam is sportminded en vindt sport (dus) belangrijk. Hierdoor worden nu alleen in deze groep sportlessen verzorgd en niet in andere groepen."

Het aantal directies en opleidingsteams, dat wel respectievelijk niet inzet op bewegen en sport, is goeddeels in evenwicht. Dat was in 2006 ook al het geval. Tussen ROC's, AOC's en vakscholen bestaan er op dit vlak geen grote verschillen. Zie figuur 3 en 4.

Figuur 3

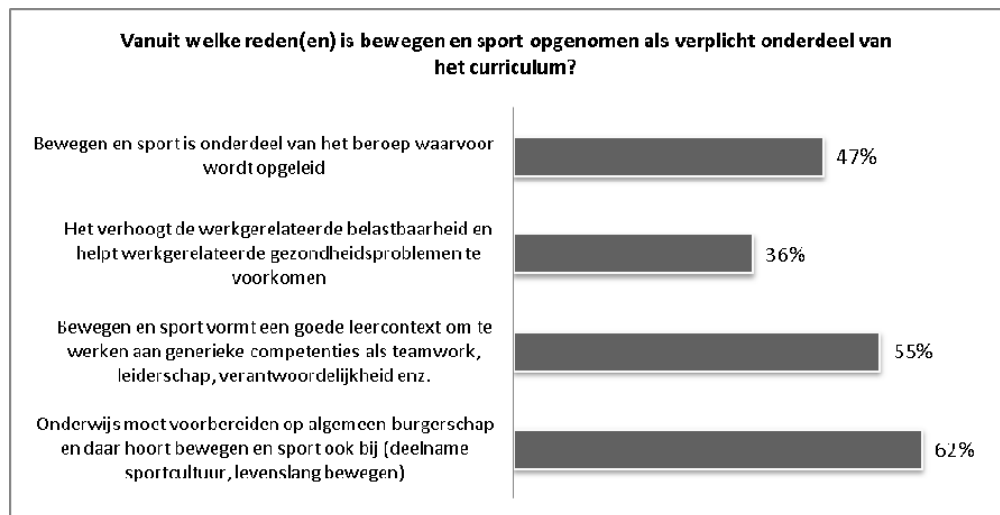

Figuur 4

2.3 Waarom investeren in bewegen en sport?

"Bewegingsonderwijs is wegbezuinigd. Maar langzaam beginnen er geluiden op te borrelen dat er misschien toch wat aan gedaan moet worden. Hoewel veel mensen geen beeld meer hebben bij de sportende mbo en waarom dit een goed middel is tot socialisatie."

Er zijn verschillende inhoudelijke redenen die aanleiding kunnen zijn om als mbo-instelling in bewegen en sport te investeren. Zie figuur 5.

Figuur 5

Net als in 2006 blijkt ook nu dat de mbo-instellingen, die een sportaanbod voor (een deel van) hun BOL-leerlingen hebben, dat vooral verantwoorden vanuit 'algemeen burgerschap'. Onderwijs moet voorbereiden op algemeen burgerschap en daar hoort bewegen en sport ook bij, zo vindt 62 procent. Ook wordt sport door meer dan de helft van de mbo-instellingen, die een sportaanbod hebben, gezien als goede omgeving om te werken aan competenties als teamwork, leiderschap en verantwoordelijkheid. (Specifieke) aandacht voor bewegen en sport als middel om de werkgerelateerde belastbaarheid te verhogen noemt ruim op de drie als reden. Bijna de helft biedt bewegen en sport ook, alleen of vooral aan als het beroepsgerelateerd is, dat wil zeggen: als een goede fysieke gesteldheid belangrijk is voor het beroep waarvoor wordt opgeleid. Dat geldt met name voor opleidingen in de sectoren veiligheid, welzijn en recreatie. Een voorbeeld in dit verband vormt het Arcus College, waar er louter voor de (circa 100) leerlingen van de opleiding Veiligheid een verplicht beweeg- en sportaanbod is. Voor de circa 8.000 leerlingen van alle andere opleidingen is er geen verplichting dan wel mogelijkheid om op of via school te bewegen en te sporten.

Naast bovenvermelde inhoudelijke redenen wordt ook wel gewezen op de promotionele waarde van bewegen en sport. Een sportief imago kweekt goodwill en kan een belangrijk profielkenmerk zijn: *"Gezondheid wordt steeds belangrijker. Het wordt gezien en gewaardeerd als je daar als mbo aan bijdraagt."* Daarnaast speelt het kostenaspect een belangrijke rol: *"Uiteindelijk hangt het sterk af van de financiële middelen of er sport op het rooster staat en dat is diep triest. Zeker als je ziet dat het ROC zich voor laat staan op mooie sportfaciliteiten."*

3 Verplicht versus facultatief beweeg- en sportaanbod

Mbo-instellingen c.q. -opleidingen hebben in de kern twee mogelijkheden om aandacht te besteden aan bewegen en sport: zij kunnen bewegings- en sportactiviteiten opnemen als verplicht onderdeel van het curriculum en/of facultatief (dus niet-verplicht) aanbieden. In het eerste geval moeten leerlingen een aantal sportonderdelen volgen; zij ontvangen er ook studiepunten voor. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om lessen lichamelijke opvoeding of een verplichte keuze uit een sportoriëntatieprogramma. In het geval van een facultatief aanbod wordt leerlingen slechts de mogelijkheid geboden om te bewegen en te sporten. Of ze ook gebruik maken van dat aanbod is aan henzelf. In dit kader valt bijvoorbeeld te denken aan gratis gebruik van fitnessfaciliteiten of de organisatie van sporttoernooien of sportkampen, waarvoor leerlingen zich vrij kunnen inschrijven.

Als we deze beide variabelen combineren ontstaan vier mogelijkheden:

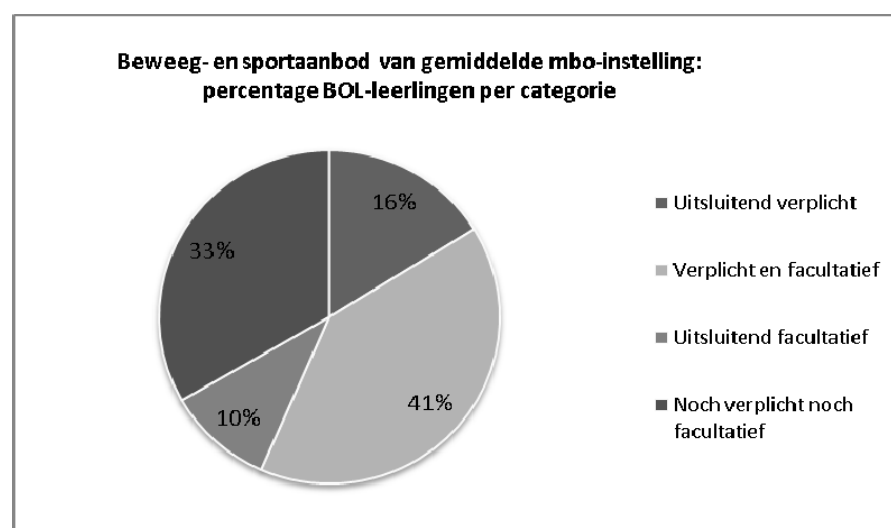
Schema 1 Aandacht voor bewegen en sport: vier categorieën mbo-opleidingen

	Verplicht aanbod	Geen verplicht aanbod
Facultatief aanbod	1	2
Geen facultatief aanbod	3	4

3.1 De plek van bewegen en sport in de beroepsopleidende leerweg (BOL)

"Sport is in onze opleiding geen speerpunt. Er is een sportdag voor de eerstejaars en dat is het dan."

Figuur 6 maakt duidelijk hoe de BOL-leerlingen, gemiddeld genomen, zijn verdeeld over de vier categorieën.⁹

Figuur 6

Noot 9 Hiertoe is allereerst *per instelling* berekend hoe de BOL-leerlingen, waarop de respondenten zicht hebben, percentueel zijn verdeeld over de vier onderscheiden categorieën. Vervolgens is de gemiddelde percentuele verdeling bepaald. Dat betekent dus dat in de uiteindelijke berekening elke mbo-instelling even zwaar telt, ongeacht de grootte c.q. het totaal leerlingen van de instelling. Dit aangezien we uitspraken willen doen op instellingsniveau.

Figuur 6 maakt duidelijk dat op de gemiddelde mbo-instelling:

- voor 16 procent van de BOL-leerlingen *op enig moment in hun opleiding* bewegen en sport verplicht onderdeel vormt van hun curriculum, terwijl zij geen mogelijkheid hebben facultatief te sporten;
- 41 procent van de BOL-leerlingen *op enig moment in hun opleiding* verplicht zijn deel te nemen aan een beweeg- en sportaanbod, en daarnaast ook gebruik kunnen maken van een facultatief aanbod;
- 10 procent van de BOL-leerlingen uitsluitend kunnen deelnemen aan een facultatief beweeg- en sportprogramma (en dus nergens toe verplicht zijn);
- een derde van de BOL-leerlingen op geen enkele manier in aanraking komen met bewegen en sport (noch verplicht, noch facultatief aanbod).

Ergo: bij elkaar opgeteld volgt, op een gemiddeld mbo, 57 procent van de BOL-leerlingen op enig moment in de opleiding verplicht bewegen en sport. Daarnaast heeft, op een gemiddeld mbo, iets meer dan de helft van de BOL-leerlingen (51%) de mogelijkheid om facultatief te bewegen en te sporten op of via school. Ten opzichte van 2006 is sprake van een lichte toename van het verplichte beweeg- en sportaanbod: destijds stond bij 46 procent van de mbo-opleidingen bewegen en sport verplicht op het programma.¹⁰

Nuancering

Dat bewegen en sport op een gemiddeld mbo inmiddels is opgenomen in het curriculum van ruim de helft van de BOL-studenten is natuurlijk mooi, maar vertelt maar een deel van het verhaal. Het zegt immers nog niets over de omvang en intensiteit van het beweeg- en sportaanbod; vandaar de toevoeging 'op enig moment in hun opleiding' hierboven. Zo valt een mbo-instelling, met een verplichte eenmalige sportmiddag voor louter eerstejaars leerlingen, ook in de categorie 'verplicht sportaanbod'. Het behoeft echter geen toelichting dat dit niet te vergelijken is met een instelling, waarin alle eerste- én tweedejaarsleerlingen geacht worden wekelijks twee sportclinics te volgen.

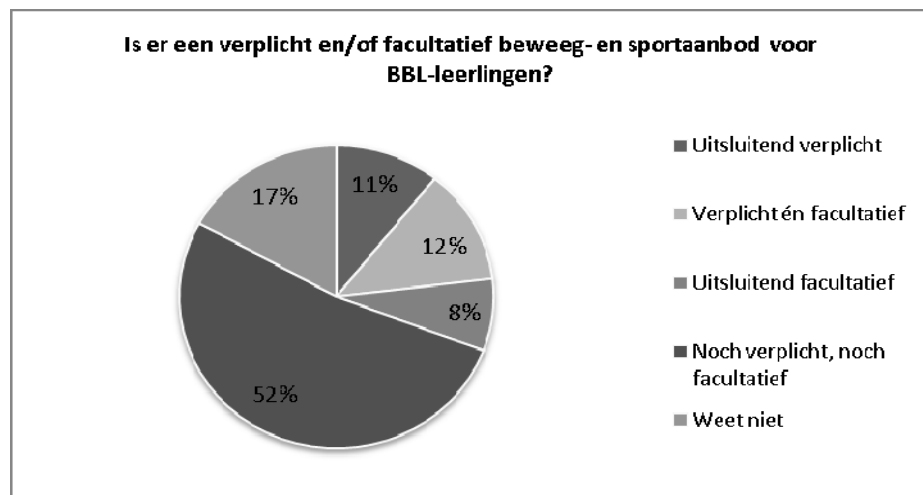
Evenzo maakt het nogal wat uit hoeveel studenten gebruik maken van een eventueel aanwezig facultatief beweeg- en sportaanbod en hoe vaak.

In de volgende hoofdstukken gaan we nader in op de omvang en intensiteit van het beweeg- en sportaanbod: in hoofdstuk 4 volgt een nadere beschouwing van het verplichte beweeg- en sportaanbod voor BOL-leerlingen, in hoofdstuk 5 van het facultatieve aanbod.

3.2 De plek van bewegen en sport in de beroepsbegeleidende leerweg (BBL)

Zoals eerder aangegeven laten we de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) in het monitoronderzoek grotendeels buiten beschouwing. In de webenquête is één vraag over BBL opgenomen, te weten: "Is er een verplicht en/of facultatief beweeg- en sportaanbod voor BBL-studenten?" Daaruit blijkt dat er voor ruim de helft van de BBL-leerlingen geen enkel beweeg- en sportaanbod is, voor 23 procent een verplicht aanbod en voor 20 procent een facultatief aanbod is. Zie figuur 7.

Noot 10 Daarbij moet worden aangetekend dat in 2006 een iets, andere, minder nauwkeurige rekenmethode is gehanteerd. Er is toen geen rekening gehouden met het percentage studenten, waarover respondenten uitspraken doen. Elke ingevulde vragenlijst telde even zwaar; dat terwijl in de ene vragenlijst uitspraken kunnen worden gedaan over alle BOL-opleidingen binnen de mbo-instelling, en in de andere over slechts een of enkele. Daar is in de 1-meting wel rekening mee gehouden.

Figuur 7

4 Bewegen en sport als verplicht onderdeel van het curriculum

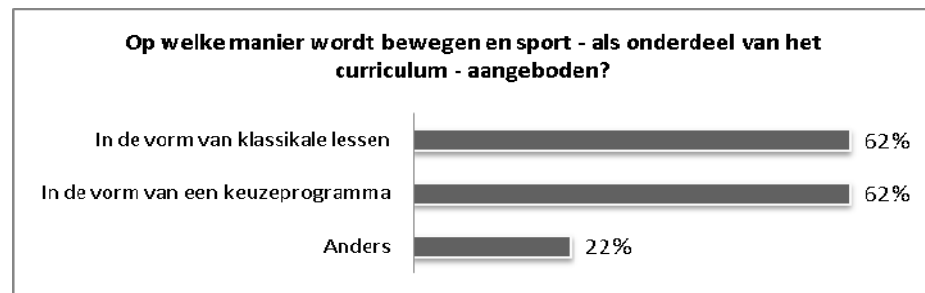
In het vorige hoofdstuk werd duidelijk dat er voor 57 procent van de studenten van BOL-opleidingen op enig moment in hun opleiding een verplicht beweeg- en sportaanbod is. In dit hoofdstuk gaan we daar dieper op in. In paragraaf 4.1 beschrijven we hoe het beweeg- en sportaanbod er in grote lijnen uitziet: hoe wordt er invulling aan gegeven? Paragraaf 4.2 maakt duidelijk of bewegen en sport, als het verplicht op het programma staat, ook echt als volwaardig onderdeel meetelt. Paragraaf 4.3 tenslotte geeft inzicht in de omvang en intensiteit van het aanbod door het aantal uren bewegen en sport per leerjaar te expliciteren.

4.1 Hoe wordt invulling gegeven aan het 'vak' bewegen en sport?

"Wij hebben een programma waarbij leerlingen zelf kunnen bepalen wanneer en met wie ze sporten. Iedereen moet 30 klokuren sporten om aan zijn of haar verplichting te voldoen."

Het 'vak' bewegen en sport kan op verschillende manieren worden ingevuld. Anno 2008 wordt er even vaak gebruik gemaakt van klassikale lessen lichamelijke opvoeding als van een keuzeprogramma; beiden vormen worden door 62 procent van de mbo-instellingen met een verplicht aanbod toegepast. Dat impliceert dat er ook regelmatig sprake is van een combinatie: *"De eerste klassen starten met klassikale lessen en vanaf de kerstvakantie is er voor hen een verplicht sportkeuze-programma, net als voor de tweede klassen."*

Zie figuur 8.

Figuur 8

4.2 Wordt bewegen en sport beschouwd als volwaardig 'vak'?

"Via LLB¹¹ en onze Winter- en Zomersportweek worden er jaarlijks voor alle cursisten sport- en bewegingsactiviteiten aangeboden. Via LLB gaat het op jaarbasis per leerling om 40 uur, die randvoorwaardelijk zijn voor de diplomering in de eigen opleiding."

Indien bewegen en sport een verplicht 'vak' is, telt het bij 81 procent van alle opleidingen ook echt mee in de beoordeling van een student. Zie figuur 9. Dat bete-

Noot 11 Leren, loopbaan en burgerschap.

kent dat er tenminste een aanwezigheidsplicht geldt en als een leerling te vaak niet verschijnt volgen er sancties, zoals het niet verkrijgen van studiepunten of het niet mogen doen van examens.

Bij 19 procent van de opleidingen, waar bewegen en sport tot het curriculum behoort, tilt men er minder zwaar aan en zijn er geen directe consequenties voor studenten die de beweeg- en sportactiviteiten (regelmatig) overslaan. Hier geldt bewegen en sport als vak 'beneden de streep'.

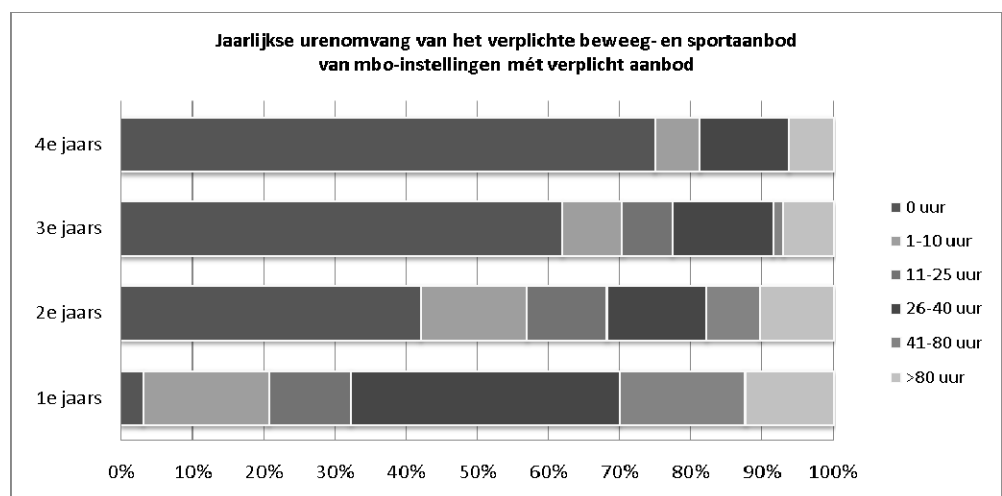
Figuur 9

4.3 Omvang en intensiteit van het verplichte beweeg- en sportaanbod

"Op dit moment zijn we bezig om bewegen en sport weer een serieuze plek te geven middels het opzetten van een soort Sport op Maat. Dat breidt zich langzaam uit."

Mbo-instellingen mét verplicht beweeg- en sportaanbod

Wat stelt het verplichte beweeg- en sportaanbod nu echt voor? Om dat te bepalen is de mbo-instellingen, die beschikken over een verplicht beweeg- en sportaanbod, gevraagd naar de jaarlijkse urenomvang ervan. Figuur 10 schetst het beeld.

Figuur 10

Dit maakt veel duidelijk. In de eerste plaats valt op dat het beweeg- en sportaanbod zich veelal beperkt tot het eerste en in mindere mate tweede jaar van de op-

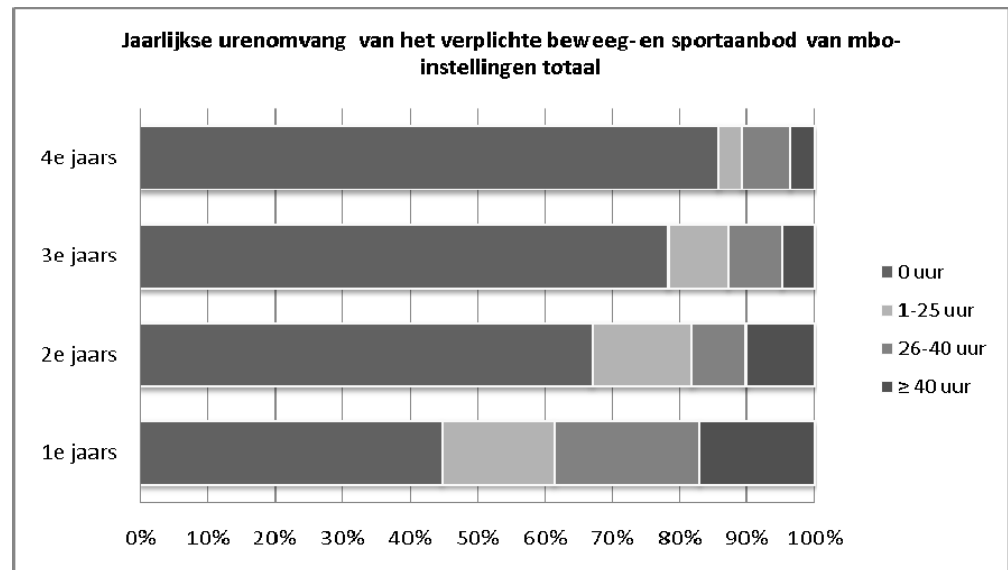

leiding. In het tweede jaar is er nog een verplicht aanbod binnen 58 procent van de opleidingen, die bewegen en sport in het curriculum hebben opgenomen. In het derde en vierde jaar geldt dat nog maar voor 38 respectievelijk 25 procent van de opleidingen met een verplicht sportaanbod.

Voorts blijkt het beweeg- en sportaanbod maar weinig structureel. Van alle mbo-instellingen met een verplicht aanbod heeft niet meer dan 30 procent een aanbod van gemiddeld minimaal een uur per week. Voor tweedejaars leerlingen is dat 18, voor derdejaars 8 en voor vierdejaars 6 procent.

Mbo-instellingen totaal

Als we ook de 43 procent mbo-instellingen meetellen, die in het geheel geen verplicht beweeg- en sportaanbod hebben voor BOL-leerlingen (zie figuur 6), dan ziet het plaatje er als volgt uit: zie figuur 11.¹²

Figuur 11

Figuur 11 maakt duidelijk dat eerstejaars mbo-leerlingen in iets meer dan de helft (55%) van alle mbo-opleidingen verplicht bewegen en sporten. Voor tweedejaars geldt dat nog voor een derde van de opleidingen (33 procent), voor derdejaars nog voor 22 procent en voor vierdejaars voor 14 procent van de mbo-opleidingen.

Voorts blijkt: hoe verder in de opleiding, hoe minder het aanbod doorgaans ook voorstelt. In het eerste jaar is er in 17 procent van de opleidingen sprake van een structureel aanbod van gemiddeld minimaal een uur per week. In nog eens 21 procent van de opleidingen is er met enige regelmaat (26 tot 40 uur per jaar) een verplicht aanbod bewegen en sport voor de eerstejaars. In het tweede jaar geldt dit nog maar voor 10 respectievelijk 8 procent van de opleidingen, in het derde jaar voor 5 respectievelijk 8 procent en in het vierde jaar voor 4 respectievelijk 7 procent.

Het is aannemelijk dat het verplichte beweeg- en sportaanbod in het derde en vierde jaar grotendeels is terug te voeren op opleidingen, waarin bewegen en sport c.q. fysieke fitheid onderdeel is van het beroep waarvoor wordt opgeleid (beroepsgerelateerd). Datzelfde geldt vermoedelijk voor een deel van het verplichte beweeg- en sportaanbod van (ruim) meer dan 40 uur per jaar.

Noot 12 Dit figuur is tot stand gekomen door de gegevens uit figuur 10 te extrapoleren naar alle mbo-instellingen, volgens de verhouding 57 procent *met* respectievelijk 43 procent *zonder* verplicht beweeg- en sportaanbod.

Vergelijking 1- met 0-meting

Dit kan deels ook een verklaring vormen voor het verschil met de cijfers in 2006. Toen werden sportgerelateerde opleidingen, zoals op het gebied van veiligheid, niet meegerekend, waar dat nu wel is gebeurd. Mogelijk is het mede daaraan te danken dat er anno 2008 beduidend vaker een verplicht beweeg- en sportaanbod is gevonden voor mbo-leerlingen dan in 2006. Dat geldt zowel voor eerste- (45% in 2006 tegen nu 55%), tweede- (18% tegen nu 33%), derde- (4% tegen nu 22%) als vierdejaars (4% tegen nu 14%).

Het aantal sportgerelateerde opleidingen is echter te beperkt om het verschil tussen 2006 en 2008 volledig aan toe te schrijven. Er kan dan ook wel degelijk van worden uitgegaan dat sprake is van een lichte groei in het aantal opleidingen met een verplicht beweeg- en sportaanbod. Verschillende respondenten geven dat ook aan: *"Afgelopen twee, drie jaar zijn er veel ontwikkelingen met betrekking tot de invoering van beweegaanbod voor studenten."* En: *"We zijn op de goede weg nu, maar we hopen in de toekomst op onze school sport en bewegen over alle leerjaren aan te kunnen bieden. Het is echter nog niet duidelijk of dat ook gaat gebeuren."*

Jaarlijkse uren omvang per mbo-instelling

Figuur 11 geeft het totaaloverzicht van alle mbo-instellingen tezamen. In het kader van benchmarking is het interessant om ook *per mbo-instelling* inzicht te geven in de jaarlijkse uren omvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod. Deze informatie is opgenomen in een separaat bijlagenboek. Hierin is *per mbo-instelling* een figuur opgenomen, die duidelijk maakt hoeveel procent van alle BOL-leerlingen verplicht bewegen en sporten op of via school en om hoeveel uur het daarbij gaat. Ook maakt de figuur duidelijk van hoeveel procent van alle BOL-leerlingen van de instelling dit onbekend is, omdat we hier geen gegevens over hebben ontvangen.

5 Facultatief beweeg- en sportaanbod

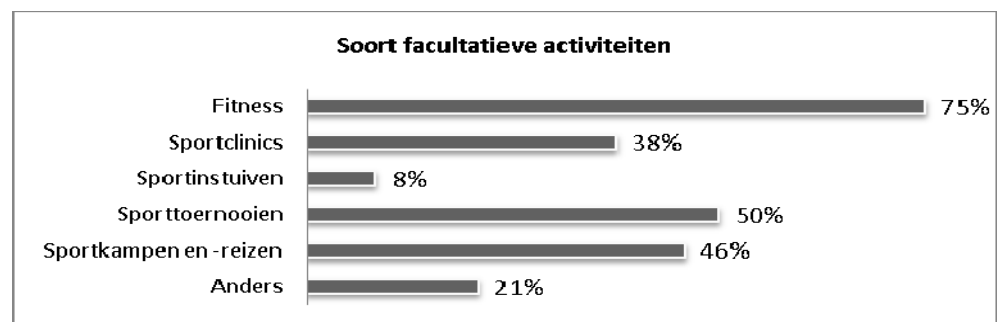
"Er wordt nagedacht hoe sport en bewegen binnen het competentiegericht onderwijs vorm kan krijgen. Maar dan nog blijft het voor de meeste opleidingen facultatief."

Figuur 6 in hoofdstuk 3 maakte duidelijk dat, gemiddeld genomen, iets meer dan de helft van de BOL-leerlingen (51%) de mogelijkheid hebben om facultatief, dat wil zeggen op vrijwillige basis, te bewegen en te sporten op of via school. Hieronder gaan we na om wat voor soort activiteiten het daarbij gaat (paragraaf 5.1) en in hoeverre leerlingen er ook daadwerkelijk aan meedoen (paragraaf 5.2).

5.1 Het facultatieve aanbod in beeld

"Wij hebben een contract met een fitnesscentrum, waar onze studenten tegen gereduceerd tarief kunnen trainen."

Fitness wordt veruit het vaakst facultatief aangeboden en zit – ten opzichte van 2006 – ook sterk in de lift. Van de 51 procent opleidingen met een facultatief beweeg- en sportaanbod biedt 75 procent fitnessmogelijkheden. De helft van de opleidingen met een facultatief aanbod organiseert ook sporttoernooien en nog eens 46 procent sportkampen en –reizen. Zie figuur 12.

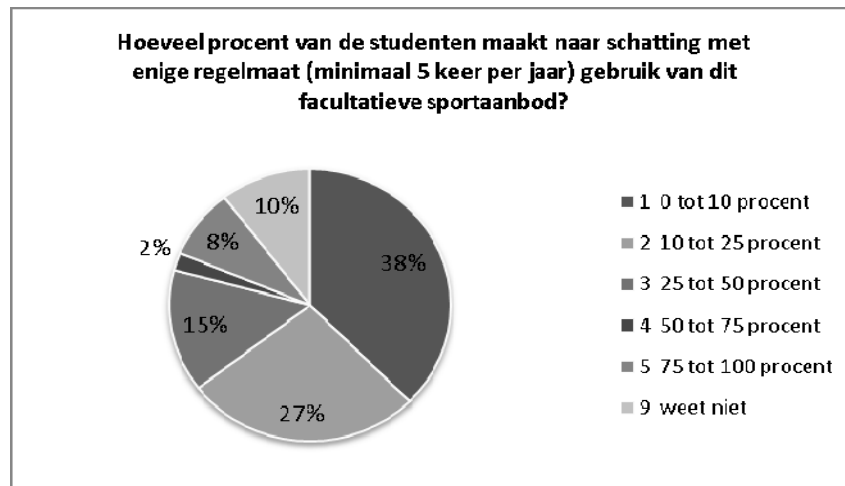

Figuur 12

5.2 Deelname aan facultatief beweeg- en sportaanbod

"Je ziet bij de niet verplichte sportonderdelen vaak dezelfde gezichten. Studenten die sporten toch al leuk vinden en dit ook aanpakken."

Kenmerk van een facultatief aanbod is dat deelname vrijwillig is. Het is dan ook de vraag in welke mate leerlingen er gebruik van maken. Zie hiervoor figuur 13.

Figuur 13

Het blijkt dat, naar inschatting van de respondenten, maar een kleine groep mbo-leerlingen regelmatig – dat wil zeggen 5 keer of meer per jaar – gebruik maakt van de facultatieve beweeg- en sportmogelijkheden. Op ruim de helft van de mbo-instellingen (55%) is nul tot 25 procent van de leerlingen facultatief actief. Gemiddeld worden de facultatieve mogelijkheden op een van de tien mbo-instellingen door een grote groep, dat wil zeggen meer dan 50 procent van de leerlingen, benut.

6 Randvoorwaarden

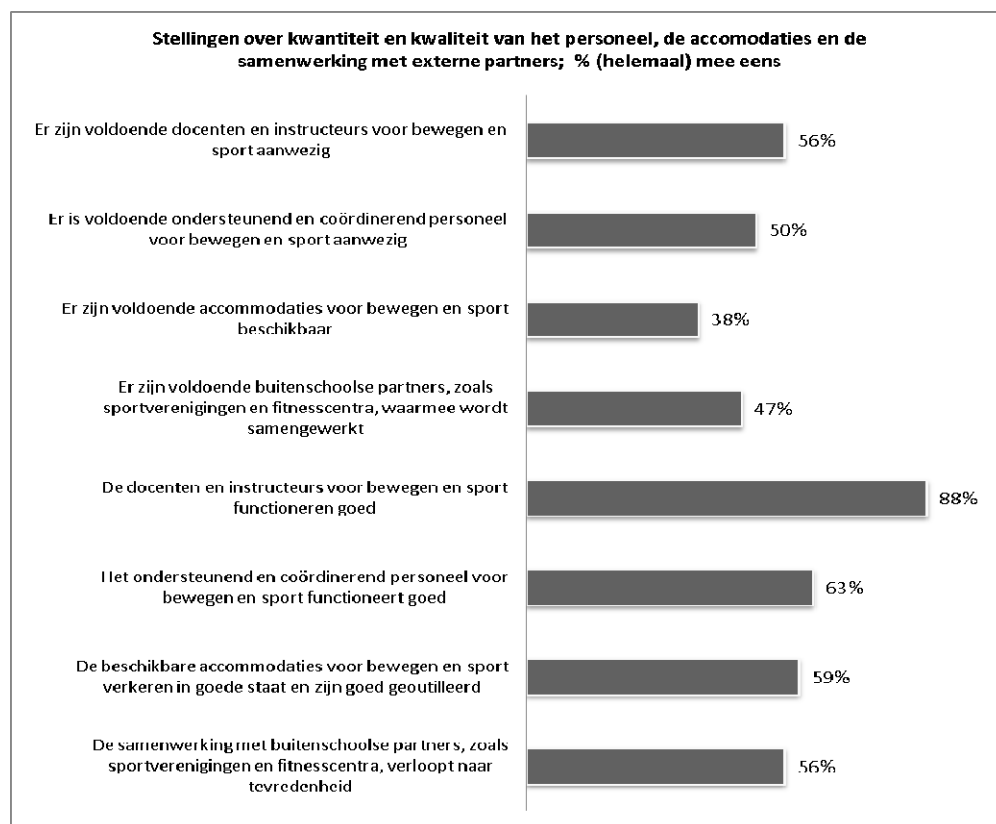
"Zo langzamerhand begint men weer in te zien dat sport er ook op het mbo gewoon bij hoort. Maar het terugbrengen van de uren bewegen in het curriculum is een moeizame weg. Er zijn twee grote drempels. De eerste is dat er vanuit verschillende kanten veel weerstand is. Maar vooral ook het ontbreken van passende accommodaties is een groot probleem."

Beweeg- en sportactiviteiten vragen om voldoende en goede accommodaties, om deskundig personeel, en om effectieve samenwerking. In hoeverre zijn die randvoorwaarden bij de mbo-instellingen met een verplicht en/of facultatief beweeg- en sportaanbod aanwezig? Hoe is het gesteld met de kwantiteit en kwaliteit ervan? Die vragen komen aan bod in paragraaf 6.1.

Paragraaf 6.2 beantwoordt de vraag in hoeverre gebruik wordt gemaakt van leerbedrijven in de sport, ook of vooral door leerlingen van niet-sportopleidingen.

6.1 Personeel, accommodaties en samenwerking

Mbo-instellingen of –opleidingen met een verplicht dan wel facultatief beweeg- en sportaanbod, is een achttal stellingen voorgelegd, die duidelijk maken hoe het is gesteld met personeel, accommodaties en samenwerking op het gebied van bewegen en sport. Zie figuur 14 voor de uitkomsten.

Figuur 14

Personeel

Ruim de helft (56%) van de mbo-opleidingen met een beweeg- en sportaanbod, beschikt over voldoende sportdocenten en –instructeurs, die bovendien goed functioneren (88%). Over de beschikbaarheid en het functioneren van ondersteunend en coördinerend personeel voor bewegen en sport zijn de respondenten iets minder te spreken: precies de helft van de respondenten vindt het aantal ondersteuners en coördinatoren voldoende (en de andere helft dus onvoldoende), terwijl 63 procent aangeeft dat deze mensen goed functioneren (37% vindt van niet). Wellicht heeft dit te maken met de veranderende rol van het sportkader binnen de mbo-instellingen: *"Het gaat meer en meer om organiseren en coördineren in plaats van zelf les geven."* En: *"We schakelen zoveel mogelijk sportinstructeurs van buiten in."*

Accommodaties

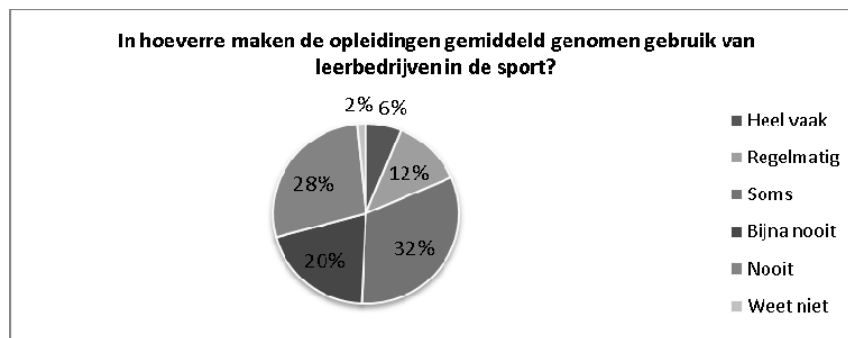
Niet meer dan 38 procent is het eens met de stelling "Er zijn voldoende accommodaties voor bewegen en sport beschikbaar". Maar liefst 62 procent vindt het dus behelpen op dat gebied en is van mening dat er nodig uitbreiding moet komen: *"Uitbreiding van het aantal sporturen stelt ons voor een praktisch probleem: er is geen ruimte voor."* Een aantal mbo-instellingen is dan ook al bezig met het creëren van meer sportaccommodaties: *"Met ingang van het huidige schooljaar gaan we over naar een unilocatie met uitgebreide sportaccommodaties."* Op zichzelf hoeft een gebrek aan eigen sportfaciliteiten een beweeg- en sportaanbod voor leerlingen echter niet in de weg te staan: *"Wij hebben geen eigen sportaccommodatie op school. Dat willen we ook niet, want we willen juist de deelnemers laten sporten in de echte maatschappelijke sportomgeving, waar ze na hun opleiding ook naar toe zullen moeten."* De beschikbare sportaccommodaties die er zijn verkeren overigens meestal – dat wil zeggen in 59 procent van de gevallen – in goede staat en zijn goed geutiliseerd.

Samenwerking

Zoals gezegd kijkt men bij de mbo-instellingen steeds vaker naar buiten waar het gaat om de organisatie en situering van het beweeg- en sportaanbod. De mbo-instellingen zoeken hiervoor samenwerking met sportverenigingen en andere, vaak commerciële, aanbieders. Nog niet de helft (47%) van de mbo-opleidingen met een beweeg- en sportaanbod weet voldoende samenwerkingsverbanden te creëren. In kwalitatief opzicht verloopt de samenwerking met buitenschoolse partners iets beter: 56 procent is er tevreden over. Samenwerken met commerciële partijen, zoals fitnesscentra, lijkt doorgaans makkelijker dan met sportverenigingen: *"De samenwerking met professionele sportcentra is prima. Met verenigingen is de samenwerking nog zwaar onder de maat. Dit heeft met kwaliteit en beschikbaarheid van kader te maken."*

6.2 Leerbedrijven in de sport

Een leerbedrijf is een stagebedrijf, waar mbo-leerlingen de op school geleerde theorie in de praktijk kunnen oefenen. Figuur 15 laat zien dat exact de helft van alle mbo-opleidingen wel eens gebruik maakt van leerbedrijven in de sport: *"Veel leerlingen vinden de sport een leuke en dynamische leeromgeving. Daar maken we gebruik van, maar dat kan nog meer."*

Figuur 15

7 Conclusies en aanbevelingen

"Tijdens de SVM¹³-operatie lang geleden is het vak LO / Bewegen naar de achtergrond verdwenen veelal van het curriculum geschrapt. Ik hoop dat dit kabinet in samenwerking met de ROC's het vak LO / Bewegen weer structureel op het lesrooster zet."

Dit slothoofdstuk bestaat uit twee delen: conclusies en aanbevelingen. In paragraaf 7.1 zetten we de belangrijkste bevindingen op een rij en wordt duidelijk hoe het ervoor staat met bewegen en sport in het mbo. In paragraaf 7.2 doen we een aantal aanbevelingen om de plek van bewegen en sport in het mbo verder te versterken.

7.1 Conclusies

Wat is de plek van en aandacht voor bewegen en sport in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo)? Met die centrale vraagstelling begonnen we dit rapport. Aan de enquête van DSP-groep najaar 2008 deden 57 van de 67 mbo-instellingen mee, en deden zij uitspraken over gemiddeld driekwart van hun BOL-opleidingen. Uit deze betrouwbare steekproef blijkt dat er – na het wegvallen van lichamelijke opvoeding uit de kwalificatiestructuur in het mbo – langzaam weer wat meer aandacht komt voor bewegen en sport in het mbo, maar dat er nog een lange weg te gaan is. Want nog altijd beweegt en sport een grote groep mbo-leerlingen niet of nauwelijks op of via school. Dat terwijl bekend is dat juist mbo-leerlingen een risicogroep vormen op beweeg- en sportgebied.

Verplicht beweeg- en sportaanbod

In verlengde van voorgaande is het van belang te voorkomen dat bewegen en sport op school te vrijblijvend wordt. Dat lukt alleen door het als verplicht onderdeel op te nemen in het curriculum van mbo-leerlingen. Voor hoeveel mbo-leerlingen geldt dit en wat is de omvang en intensiteit van het aanbod? We zetten de belangrijkste bevindingen op een rij.¹⁴

- Anno 2008 heeft 57 procent van alle BOL-opleidingen bewegen en sport, op enig moment in de opleiding, als verplicht onderdeel in het curriculum opgenomen. Dat is een toename ten opzichte van 2006, toen dit 46 procent was. Deels is dit verschil echter terug te voeren op een verschil in onderzoeksmethodiek.¹⁵

Noot 13 Sectorvorming Middelbaar beroepsonderwijs.

Noot 14 Zie ook figuur 11 in paragraaf 4.3, die inzicht geeft in de jaarlijkse uren omvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod van *alle mbo-instellingen tezamen*. In een separaat bijlagenboek is dergelijke informatie *per mbo-instelling* gebundeld.

Noot 15 In 2006 werden opleidingen, waarbij bewegen en sport c.q. fysieke fitheid direct beroepsgerelateerd is en om die reden in het kwalificatieprofiel is verankerd (naast S&B geldt dat bijvoorbeeld voor Orde en Veiligheid, Recreatie, Elektrotechniek en Autotechniek), niet meegerekend. Anno 2008 richt het onderzoek zich op alle BOL-opleidingen, met uitzondering van specifieke S&B-opleidingen. Bovendien werd in 2006 geen rekening gehouden met het percentage studenten, waarover respondenten uitspraken doen. Elke ingevulde vragenlijst telde even zwaar; dat terwijl in de ene vragenlijst uitspraken kunnen worden gedaan over alle BOL-opleidingen binnen de mbo-instelling, en in de andere over slechts een of enkele. Daar is in de 1-meting wel rekening mee gehouden.

- Veelal beperkt het verplichte aanbod zich tot de eerstejaars en in mindere mate tweedejaars leerlingen. Voor derde- en vierdejaars staat er voor nog maar 22 respectievelijk 14 procent van alle opleidingen bewegen en sport op het programma. Vermoedelijk gaat het daarbij bovendien vooral om opleidingen, waarin bewegen en sport c.q. fysieke fitheid direct beroepsgerelateerd is, zoals Orde & Veiligheid en Recreatie.
- Van een structureel beweeg- en sportaanbod op het mbo is nauwelijks sprake. Op slechts 17 procent van alle BOL-opleidingen wordt er wekelijks gemiddeld minimaal een uur bewogen en gesport door de eerstejaars leerlingen. Voor tweede-, derde- en vierdejaars geldt dit voor nog maar 10, 5 respectievelijk 4 procent van alle opleidingen. Ook hierbij gaat het vermoedelijk (groten)deels om opleidingen, waarin bewegen en sport onderdeel vormt van het beroep waarvoor wordt opgeleid (beroepsgerelateerd).
- Anno 2008 wordt er even vaak gebruik gemaakt van klassikale lessen lichamelijke opvoeding als van een keuzeprogramma. Ook wordt er regelmatig ingezet op een combinatie van beide.

Facultatief beweeg- en sportaanbod

Mbo-instellingen kunnen hun leerlingen (en docenten en ander personeel) ook de mogelijkheid bieden om, al dan niet naast het verplichte aanbod, facultatief te bewegen en te sporten. Aangezien deelname dan vrijwillig is, is het de vraag in welke mate leerlingen daar gebruik van maken. Het onderzoek maakt hier het volgende over duidelijk:

- Leerlingen van ruim de helft van alle mbo-opleidingen (51%) kunnen facultatief bewegen en sporten. Veelal hebben deze opleidingen, op enig moment in de opleiding, ook een verplicht beweeg- en sportaanbod.¹⁶
- Een relatief kleine groep leerlingen profiteert hier echter van: gemiddeld maakt nog geen kwart van alle BOL-leerlingen regelmatig, dat wil zeggen minimaal 5 keer per jaar, gebruik van het facultatieve aanbod.
- Fitness wordt veruit het vaakst facultatief aangeboden en zit – ten opzichte van 2006 – ook sterk in de lift. Op afstand volgen sporttoernooien en sportkampen en –reizen.

Randvoorwaarden

Beweeg- en sportactiviteiten vereisen een aantal randvoorwaarden. In hoeverre beschikken de mbo-instelling over voldoende en goede accommodaties, sportief kader en samenwerkingspartners?

- Van de mbo-opleidingen met een verplicht dan wel facultatief beweeg- en sportaanbod, heeft 62 procent een gebrek aan voldoende sportaccommodaties.
- De accommodaties die er zijn verkeren meestal – dat wil zeggen in 59 procent van de gevallen – in goede staat en zijn goed geoutilleerd.
- Iets minder dan de helft van de mbo-instellingen kampt met een tekort aan – vooral ondersteunend en coördinerend – sportkader.
- Het sportkader dat beschikbaar is functioneert doorgaans goed. Dat geldt vooral voor de sportdocenten en –instructeurs.
- Ruim de helft (53%) van de mbo-opleidingen met een beweeg- en sportaanbod heeft moeite met het vinden van voldoende samenwerkingspartners, zoals sportverenigingen en fitnesscentra.
- In kwalitatief opzicht verloopt de samenwerking beter: 56 procent is er tevreden over.

Noot 16 Van alle mbo-opleidingen heeft 41 procent een verplicht én facultatief aanbod, 10 procent alleen een facultatief aanbod, 16 procent alleen een verplicht aanbod en 33 procent noch een verplicht, noch een facultatief aanbod. Zie figuur 6, paragraaf 3.1.

Visie en beleid

Natuurlijk zijn randvoorwaarden belangrijk, maar een volwaardige plek voor bewegen en sport in het mbo staat of valt uiteindelijk met draagvlak bij directies, opleidingsteams en vooral Colleges van Bestuur. Een groot deel van de CvB's, te weten 42 procent, onderschrijft het belang van bewegen en sport, vooral als onderdeel van algemeen burgerschap (deelname sportcultuur, levenslang bewegen) en als middel om sociale competenties te ontwikkelen (teamwork, leiderschap e.d.). Nog eens 40 procent laat beslissingen ten aanzien van bewegen en sport over aan directies en opleidingsteams. Slechts een klein deel van de CvB's, 13 procent, kiest er bewust voor om niet of nauwelijks in te zetten op bewegen en sport. Deze mbo-instellingen vinden dat het iets is waarvoor leerlingen (en ouders) zelf verantwoordelijk zijn, vinden de kosten te hoog en/of maken andere keuzes. Maar zoals gezegd, dit geldt maar voor een op acht instellingen. Het gros van de instellingen zet naar eigen zeggen nadrukkelijk in op bewegen en sport en 48 procent heeft het zelfs verankerd in het strategisch beleid.

De cijfers vertellen echter een ander verhaal, want nog altijd is er maar een handjevol mbo-instellingen dat een *structureel* beweeg- en sportaanbod heeft voor tenminste *alle* eerstejaars BOL-leerlingen. Waar komt deze discrepantie vandaan? We geven een aantal verklaringen.

In de eerste plaats kunnen respondenten 'inzetten op bewegen en sport' verschillend interpreteren en er mogelijk bijvoorbeeld ook aandacht voor topsportfaciliteiten of een specifieke sportopleiding toe rekenen.

Ten tweede leggen CvB's en andere betrokkenen binnen de mbo-instellingen de lat mogelijk lager dan het Platform Bewegen en Sport, die als vuistregel stelt dat minimaal vijf procent van het totale opleidingsaanbod uit beweeg- en sportactiviteiten zou moeten bestaan. Een paar keer per jaar sporten binnen schoolverband vindt een deel van de instellingen wellicht al heel wat c.q. het hoogst haalbare. Zeker in de beroepspraktijkvorming is het lastig om te voldoen aan de vijf procent norm.

Ten derde bevinden veel mbo-instellingen zich in een fase van ontwikkeling wat betreft hun inzet op bewegen en sport. Het vraagt om implementatie en draagvlak binnen de gehele organisatie, en dat heeft tijd nodig.

7.2 Aanbevelingen

"Ik zou weer terug willen naar landelijk verplicht LO, zodat je niet afhankelijk bent van een CvB of directie die het toevallig wel of niet ziet zitten. Gewoon in elk leerjaar twee uur bewegen per week."

Recent zijn er, via de Motie Hamer¹⁷, extra gelden beschikbaar gekomen voor bewegen en sport in het mbo. De extra gelden kunnen een flinke impuls betekenen, maar het is belangrijk om hier goed mee om te gaan. Op basis van de ervaringen met en uitkomsten van de 1-meting van de benchmark bewegen en sport in het mbo, volgt in deze afsluitende paragraaf een aantal aanbevelingen.

Motie Hamer

Met een totaalbudget van 6 miljoen euro wil het Rijk mbo-instellingen in de gelegenheid stellen om, in cofinanciering, een sportcoördinator aan te stellen voor een periode van drie jaar. Per mbo-instelling is van 2009 tot en met 2011 jaarlijks een bedrag beschikbaar van € 30.000 voor de aanstelling van een sportcoördinator als

Noot 17 Motie van het lid Hamer c.s., voorgesteld 18 september 2008. Tweede Kamer 2008-2009, 31 700, nr. 15.

'linking pin' tussen de mbo-instelling en sportaanbieders en circa € 55.000 voor de overige activiteiten. De overige middelen komen eveneens ter beschikking aan de mbo-instellingen om het sport- en beweegaanbod voor de leerlingen verder te verbreden en te verdiepen. Dit gebeurt door uitvoering te geven aan sport- en beweegactiviteiten zelf, door samenwerkingsverbanden op te zetten met sportverenigingen en andere aanbieders van sport en beweging en door inrichting en aanpassing van de fysieke omgeving van de school.

Communicatie

Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mbo-instellingen gebruik gaan maken van de regeling is communicatie van groot belang. De instellingen, die al op de goede weg zijn waar het gaat om bewegen en sport, zullen de impuls ongetwijfeld aangrijpen om hun plannen te versterken of te versnellen. De uitdaging is echter vooral om de instellingen (en/of opleidingsclusters), die nog niet of nauwelijks inzetten op bewegen en sport, over de streep te trekken. Naast de financiële stimulans is het belangrijk om hen ook op inhoudelijke gronden te overtuigen. Niet alleen omdat er cofinanciering gevraagd wordt, maar ook omdat de kwaliteit, continuïteit en verankering van bewegen en sport uiteindelijk afhankelijk is van het interne draagvlak voor bewegen en sport. En op dat punt valt nog veel te winnen, want de interne communicatie over bewegen en sport is in veel gevallen nog verre van optimaal.

De benchmark kan een bijdrage leveren aan die communicatie. Het biedt mbo-instellingen de mogelijkheid om zich te spiegelen aan het gemiddelde en aan andere instellingen en kan hen op die manier prikkelen. Om die stimuleringsfunctie van de benchmark te benutten is het van belang de resultaten ervan breed onder de aandacht te brengen bij mbo-instellingen.

Doelen en voorwaarden

De inzet van sportcoördinatoren als 'linking pin' tussen de mbo-instellingen en sportaanbieders is succesvol gebleken. Tegelijk moet worden bedacht dat dit geen garantie vormt en ook geen doel op zich is. Uiteindelijk gaat het erom dat meer leerlingen gaan bewegen en sporten.

Natuurlijk moeten de mbo-instellingen een zekere mate van vrijheid hebben in de manier waarop zij dit willen bereiken, maar het is belangrijk dat vooraf in ieder geval duidelijk is wat het streefdoel is. Uit de benchmark blijkt dat er binnen tweederde van alle mbo-opleidingen ook nu al een beweeg- en sportaanbod is, maar dat de kwaliteit, het bereik en de omvang ervan vaak te wensen overlaat. Om ervoor te zorgen dat de sportcoördinatoren straks de goede dingen gaan doen moet de opdracht helder zijn. Gaat het alleen om een verplicht of ook om een facultatief aanbod? Hoeveel leerlingen moeten worden bereikt? En hoeveel uur moeten zij minimaal per jaar bewegen en sporten op school?

In het verlengde hiervan zullen mbo-instellingen vervolgens zelf uitdagende maar ook realistische doelen moeten stellen. Die doelen kunnen per instelling verschillen, want niet elke instelling is even ver. Van een mbo-instelling, die start met een beweeg- en sportprogramma kun je niet verwachten dat ze binnen drie jaar een structureel beweeg- en sportaanbod hebben voor alle leerlingen. De ervaring leert dat het hier een ontwikkeling betreft, die tijd nodig heeft.

In aansluiting hierop is het zaak ook voorwaarden aan de in de regeling participerende mbo-instellingen te stellen. Daarbij gaat het om minimale eisen, maar ook om de te verwachten prestaties (output). Dit om te voorkomen dat inzet van de middelen te vrijblijvend wordt.

Monitoren

Als voorwaarden en doelen worden gesteld aan de mbo-instellingen die gebruik maken van de regeling, is het van belang hen daar ook op te monitoren. Een combinatie van een kwantitatieve en kwalitatieve monitor ligt het meest voor de hand. Een kwantitatieve monitor geeft inzicht in de resultaten (output), biedt een verantwoording van de inzet en biedt input voor eventuele bijsturing of nieuw beleid. Een kwalitatieve monitor geeft inzicht in het proces. Het maakt duidelijk hoe de resultaten tot stand zijn gekomen en brengt verbeterpunten in beeld. Op die manier kunnen de deelnemende mbo-instellingen ook onderling van elkaar leren. Hoewel best wat gevraagd mag worden van instellingen die geld ontvangen, moet monitoren de mbo-instellingen natuurlijk niet te veel tijd kosten. Een eenvoudig monitorinstrument, dat door de instellingen zelf is toe te passen, heeft dan ook voorkeur.

Ondersteuning

Om te voorkomen dat iedereen het wiel opnieuw uitvindt is het van belang om de deelnemende mbo-instellingen ondersteuning te bieden. Binnen het Platform Beweging en Sport is inmiddels veel kennis en expertise aanwezig over effectieve aanpakken. Vanzelfsprekend is het zaak die kennis te verspreiden. Dat kan via publicaties en een website, maar in aanvulling daarop kan begeleiding op maat van grote waarde zijn. Te denken valt aan een pool van sportcoördinatoren, die ervaring hebben met het opzetten van een aansprekend en goed geïmplementeerd sportprogramma en die startende sportcoördinatoren vooral in de opstartfase op weg kunnen helpen. In het kader van een dergelijke expertpool is het belangrijk om van tevoren duidelijke afspraken te maken en vast te leggen over de begeleidingstijd, ondersteuningsvraag en rolverdeling.

Kwalificatiestructuur

De motie 'Hamer' kan, zoals gezegd, een belangrijke impuls geven aan bewegen en sport in het mbo, maar biedt geen garanties. Uiteindelijk is het aan de mbo-instellingen zelf om te bepalen of, en zo ja, hoeveel aandacht zij aan bewegen en sport besteden en op welke manier. Dit binnen de vrije ruimte en/of de beroeps- en burgerschapscompetenties. Een op de acht mbo-instellingen vindt bewegen en sport een verantwoordelijk van leerlingen en ouders zelf en zal dus vermoedelijk geen gebruik maken van de regeling. Voorts vormen de beschikbare gelden niet meer dan een stimulans: mbo-instellingen zullen zelf ook fors moeten investeren om daadwerkelijk voor alle mbo-leerlingen een structureel beweeg- en sportaanbod te realiseren. Het valt af te wachten of zij daartoe bereid zijn, zeker vanaf het moment dat de regeling 'Hamer' afloopt eind 2011.

Daarom is het belangrijk te blijven streven naar verankering van bewegen en sport in de kwalificatiestructuur. De periode 2009-2011 lijkt hiervoor het aangewezen moment, want als gevolg van de regeling 'Hamer' zal bewegen en sport in het mbo de komende jaren sterk in de belangstelling staan. In zowel het onderwijs- als werkveld biedt dat wellicht de voedingsbodem, die nodig is voor de terugkeer van bewegen en sport in de kwalificatiestructuur.

Bijlage 1 Webenquête (platte versie)

De plek van bewegen en sport in het MBO

N.B. Online zijn de vragen niet genummerd

In deze digitale vragenlijst vragen we u naar de plek van bewegen en sport binnen uw mbo-instelling. Het invullen kost u ongeveer 15 minuten.

De vragen zijn verdeeld over vier thema's: Dekkingsgraad, Visie en beleid, Aanbod en Randvoorwaarden. De vragenlijst sluit af met een ruimte, waarin u desgewenst een of meerdere antwoorden kunt toelichten.

Bij het beantwoorden van de vragen verzoeken we u uit te gaan van de volgende afbakening:

- Het onderzoek beperkt zich tot de plek van bewegen en sport binnen *niet-sportopleidingen*; dat betekent dat u specifieke sport en bewegen opleidingen (S&B opleidingen) buiten beschouwing kunt laten.
- Het onderzoek beperkt zich tot studenten van de beroepsopleidende leerweg (BOL). Studenten van de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) kunt u dus buiten beschouwing laten. Wel is hier één vraag aan gewijd.
- Het onderzoek heeft betrekking op het studiejaar 2008-2009.
- Het onderzoek beperkt zich tot het MBO; dat betekent dat u VMBO en volwasseneneducatie buiten beschouwing kunt laten.

Vanzelfsprekend worden alle onderzoeksuitkomsten anoniem en niet herleidbaar gepresenteerd.

I Dekkingsgraad

in1

Hieronder volgt een aantal vragen om te achterhalen over welk deel van uw mbo-instelling u uitspraken doet. Het aanbod bewegen en sport voor studenten kan immers per opleiding, opleidingscluster of locatie verschillen. We vragen u in deze vragenlijst uitspraken te doen over al die opleidingen, waarvan:

- u zicht heeft op het aanbod bewegen en sport; én
- het aanbod bewegen en sport voor studenten van deze opleidingen in grote lijnen gelijk is.

Indien opleidingen of opleidingsclusters sterk van elkaar verschillen wat betreft het sportief aanbod verzoeken we u meerdere vragenlijsten in te vullen.

v01a Heeft u aan 1 vragenlijst voldoende?

Ja, het sportief aanbod van de opleidingen, waar ik zicht op heb, is in grote lijnen gelijk
Nee, het sportief aanbod van de opleidingen, waar ik zicht op heb, is sterk verschillend

ASK V01b IF V01a=Nee

v01b Hoeveel extra vragenlijsten heeft u nodig?

- 1
- 2
- 3

2. v02 Hoeveel BOL-studenten telt uw mbo-instelling in totaal, dus alle locaties en opleidingen e.d. tezamen? U kunt volstaan met een benadering.

Totaal aantal BOL-studenten gehele mbo-instelling: <open>

3. v03 Hoeveel BOL-studenten tellen de opleidingen, waarover u in deze vragenlijst uitspraken doet? U kunt volstaan met een benadering.

Aantal BOL-studenten in betreffende opleiding(en): <open>

4. v04 Onder welke sector(en) c.q. kenniscentra vallen de opleidingen, waarover u in deze vragenlijst uitspraken doet?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Agrarische en groene sector
- Bouw
- Economisch-administratief, ICT en veiligheid
- Motorvoertuigen- en tweewielertechniek
- Handel
- Grafimedia
- Techniek
- Uiterlijke verzorging
- Textiel en confectie
- Horeca, toerisme en voeding
- Gezondheidszorg, dienstverlening, welzijn en sport
- Afbouw en onderhoud, presentatie en communicatie
- Hout- en meubelbranche
- Gezondheidstechnische beroepen en ambachten
- Voedselsector

- Proces-, milieu-, laboratoriumtechniek en fotonica
- Carrosseriebouw
- Transport en logistiek

5. **v05** Wat is de opleidingsduur van de opleiding(en), waarover u in deze vragenlijst uitspraken doet?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- 1-jarige opleiding(en)
- 2-jarige opleiding(en)
- 3-jarige opleiding(en)
- 4-jarige opleiding(en)

IIVISIE EN BELEID

6. **v06** Vormt bewegen en sport onderdeel van het strategisch beleid van uw mbo-instelling?

- Ja
- Nee
- Weet niet

7. **v07** Hoe kijkt het College van Bestuur (CvB) van uw instelling aan tegen bewegen en sport?

- CvB zet nadrukkelijk in op bewegen en sport.
- CvB kiest er bewust voor niet of nauwelijks in te zetten op bewegen en sport.
- CvB houdt zich afzijdig en laat beslissingen op dit gebied over aan directies en/of opleidingsteams.
- Weet niet

8. **v08** Hoe kijken de directies, waarover u in deze vragenlijst uitspraken doet, aan tegen bewegen en sport?

- Directie(s) zet(ten) nadrukkelijk in op bewegen en sport.
- Directie(s) zet(ten) niet of nauwelijks in op bewegen en sport.
- Dat verschilt per directie.
- Weet niet

9. **v09** Hoe kijken de opleidingsteams, waarover u in deze vragenlijst uitspraken doet, aan tegen bewegen en sport?

- Opleidingsteam(s) zet(ten) nadrukkelijk in op bewegen en sport.
- Opleidingsteam(s) zet(ten) niet of nauwelijks in op bewegen en sport.
- Dat verschilt per opleidingsteam.
- Weet niet

III AANBOD BEWEGEN EN SPORT

10. **v10** Worden er binnen de genoemde opleiding(en) bewegings- en sportactiviteiten aangeboden als *verplicht* onderdeel van het curriculum? Denk aan lessen bewegingsonderwijs, verplichte keuze uit sportoriëntatie programma enz.

- Ja
- Nee

ASK V11 IF V10=Ja

11. **v11** Vanuit welke reden(en) is bewegen en sport opgenomen als verplicht onderdeel van het curriculum?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Bewegen en sport is onderdeel van het beroep waarvoor wordt opgeleid.
- Het verhoogt de werkgerelateerde belastbaarheid en helpt werkgerelateerde gezondheidsproblemen te voorkomen.
- Bewegen en sport vormt een goede leercontext om te werken aan generieke competenties als teamwork, leiderschap, verantwoordelijkheid, respect enz.
- Onderwijs moet voorbereiden op algemeen burgerschap en daar hoort bewegen en sport ook bij (deelname sportcultuur, levenslang bewegen).
- Weet niet

ASK V12a1 IF V5=1jarig AND V10=Ja

12a. Wat is de jaarlijkse urenomvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod voor wat betreft de *1-jarige* opleiding(en)?

	Aantal uren per jaar							
	0	1-5	6-10	11-25	26-40	41-60	61-80	> 80
v12a1 1e jaars								

ASK V12b1-2 IF V5=2jarig AND V10=Ja

12b. Wat is de jaarlijkse urenomvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod voor wat betreft de *2-jarige* opleiding(en)? Vul in voor zowel eerste- als tweedejaars studenten.

	Aantal uren per jaar							
	0	1-5	6-10	11-25	26-40	41-60	61-80	> 80
v12b1 1e jaars								
v12b2 2e jaars								

ASK V12c1-3 IF V5=3jarig AND V10=Ja

12c. Wat is de jaarlijkse urenomvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod voor wat betreft de 3-jarige opleiding(en)? Vul in voor zowel eerste-, tweede- als derdejaars studenten.

	Aantal uren per jaar							
	0	1-5	6-10	11-25	26-40	41-60	61-80	> 80
v12c1 1e jaars								
v12c2 2e jaars								
v12c3 3e jaars								

ASK V12d1-4 IF V5=4jarig AND V10=Ja

12d. Wat is de jaarlijkse urenomvang van het verplichte beweeg- en sportaanbod voor wat betreft de 4-jarige opleiding(en)? Vul in voor zowel eerste-, tweede-, derde- als vierdejaars studenten.

	Aantal uren per jaar							
	0	1-5	6-10	11-25	26-40	41-60	61-80	> 80
v12d1 1e jaars								
v12d2 2e jaars								
v12d3 3e jaars								
v12d4 4e jaars								

ASK V13 IF V10=Ja

13.v13 Op welke manier wordt bewegen en sport – als onderdeel van het curriculum – aangeboden?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- In de vorm van klassikale lessen.
 In de vorm van een keuzeprogramma.
 Anders

ASK V14 IF V10=Ja

14.v14 Tellen resultaten op het gebied van bewegen en sport daadwerkelijk mee in de beoordeling van een student?

- Ja: het niet behalen van de doelstellingen van het programma bewegen en sport heeft consequenties voor de opleiding van een student (bijv. doubleren, geen examen mogen doen enz.).
 Nee: het niet behalen van de doelstellingen van het programma bewegen en sport heeft *geen* directe consequenties voor de opleiding van een student (bewegen en sport is een vak 'beneden de streep').

15. v15 Worden er ook buiten het curriculum mogelijkheden geboden om te sporten en/of te bewegen? Denk aan – facultatief – fitness, sporttoernooien, sportinstuiven, sportkamp enz.

- Ja
 Nee

ASK V16 IF V15=Ja

16. v16 Om wat voor soort facultatieve activiteiten gaat het?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Fitness
 Sportclinics
 Sportinstuiven
 Sporttoernooien
 Sportkampen en –reizen
 Anders

ASK V17 IF V15=Ja

17. v17 Hoeveel procent van de studenten maakt naar schatting met enige regelmaat (minimaal 5 keer per jaar) gebruik van dit facultatieve sportaanbod?

- 0 tot 10 procent
 10 tot 25 procent
 25 tot 50 procent
 50 tot 75 procent
 75 tot 100 procent

18. v18 In hoeverre maken de opleidingen, waarover u in deze vragenlijst uitspraken doet, gemiddeld genomen gebruik van leerbedrijven in de sport?

- Nooit
 Bijna nooit
 Soms
 Regelmatig
 Heel vaak
 Weet niet

19. v19 Is er een verplicht en/of facultatief beweeg- en sportaanbod voor BBL-studenten?

- Uitsluitend verplicht
- Uitsluitend facultatief
- Verplicht én facultatief
- Noch verplicht, noch facultatief
- Weet niet

IV RANDVOORWAARDEN

ASK V20a-V21d IF V10=Ja AND V15=Ja

20. Hoe is het gesteld met de *kwantiteit* van het personeel, de accommodaties en de samenwerking met externe partners op het gebied van bewegen en sport?

	helemaal mee oneens	mee oneens	niet mee eens, niet mee oneens	mee eens	helemaal mee eens
v20a Er zijn voldoende docenten en instructeurs voor bewegen en sport aanwezig					
v20b Er is voldoende ondersteunend en coördinerend personeel voor bewegen en sport aanwezig					
v20c Er zijn voldoende accommodaties voor bewegen en sport beschikbaar					
v20d Er zijn voldoende buitenschoolse partners, zoals sportverenigingen en fitnesscentra, waarmee wordt samengewerkt					

21. Hoe is het gesteld met de *kwaliteit* van het personeel, de accommodaties en de samenwerking met externe partners op het gebied van bewegen en sport?

	helemaal mee oneens	mee oneens	niet mee eens, niet mee oneens	mee eens	helemaal mee eens
v21a De docenten en instructeurs voor bewegen en sport functioneren goed					
v21b Het ondersteunend en coördinerend personeel voor bewegen en sport functioneert goed					
v21c De beschikbare accommodaties voor bewegen en sport verkeren in goede staat en zijn goed geoutilleerd					
v21d De samenwerking met buitenschoolse partners, zoals sportverenigingen en fitnesscentra, verloopt naar tevredenheid					

v22 Ruimte voor toelichting en/of aanvullende informatie. Ook eventuele belemmeringen en wensen met betrekking tot bewegen en sport in het MBO kunt u hier aangeven. <open>

Extra vragenlijsten:

v00 U heeft eerder aangegeven ook vragen te willen beantwoorden over de situatie rond bewegen en sport van een of meerdere andere opleidingen. De volgende vragen gaan over deze andere opleiding(en).

Bijlage 2 Verkorte versie vragenlijst ten behoeve van non-respons onderzoek

Mbo-instelling:	ROC / AOC / vakinstelling
Naam respondent:	
Algemeen	
1. Wat is voor u reden geweest om de enquête <i>niet</i> in te vullen?	<i>o niet van gekomen</i> <i>o geen tijd voor</i> <i>o we doen hier niks aan sport</i> <i>o anders, namelijk</i>
2. Hoeveel BOL-studenten telt uw mbo-instelling in totaal, dus alle locaties en opleidingen tezamen? (grove benadering)	
3. Biedt uw mbo-instelling opleidingen aan binnen een of enkele specifieke sectoren of zijn er vele verschillende opleidingsrichtingen?	<i>o Er zijn opleidingen binnen tal van sectoren</i> <i>o Mbo-instelling richt zich op specifieke sectoren, namelijk</i>
4. Heeft u - in grote lijnen - zicht op het sportief aanbod voor alle leerlingen of alleen voor leerlingen van specifieke opleidingsclusters / sectoren?	<i>o Zicht op alle opleidingen</i> <i>o Alleen zicht op specifieke opleidingsclusters/sectoren, namelijk:</i> <i>- Hoeveel BOL-studenten tellen deze opleidingsclusters, waar u zicht op hebt, bij benadering?</i>
Aandacht voor sport en bewegen	
5. Vormt sport c.q. lichamelijke opvoeding (verplicht) onderdeel van het curriculum van (een deel van de) BOL-leerlingen? <i>Nb. We laten specifieke sportopleidingen (S&B, CIOS) buiten beschouwing.</i>	<i>Waarom wel/niet?</i> <i>o Ja -> ga verder naar vraag 5a</i> <i>o Nee -> ga verder naar vraag 6</i>
5a. Voor welk deel van de leerlingen geldt dit? <ul style="list-style-type: none"> • alleen voor 1^e jaars, of ook voor 2^e, 3^e en 4^e jaars leerlingen? • alleen voor leerlingen in bepaalde opleidingsclusters? • enz. 	
5b. Hoeveel uren sport hebben deze leerlingen ongeveer per jaar? (maak zo nodig onderscheid tussen opleidingsclusters, studiejaar enz)	
5c. Gaat het om klassikale lessen (lichamelijke opvoeding), om een keuzeprogramma of hebben de lessen een andere vorm?	
6. Worden er (ook) buiten het curriculum mogelijkheden geboden om te sporten en/of te bewegen? Denk aan – facultatief – fitness, sport toernooien, sportinstuiven enz.	<i>o Ja, namelijk</i> <i>->ga verder naar vraag 6a</i> <i>o Nee -> ga verder naar vraag 7</i>
6a. Hoeveel procent van de studenten maakt naar schatting regelmatig (minimaal 5x per jaar) gebruik van dit facultatieve aanbod?	
7. Wat zijn de belangrijkste knelpunten of wensen op het gebied van bewegen en sport binnen uw mbo-instelling? Denk aan visie CvB, kwantiteit/kwaliteit van personeel en/of accommodaties, enz.	
8. Ik ben door mijn vragen heen. Is er nog iets dat niet aan bod is gekomen?	
<i>Dank voor uw medewerking!</i>	